

อิทธิพลของพุทธศาสนาต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชินโตในสมัยนาระ-เฮอัน

วรวรรณ เฟื่องขจรศักดิ์*

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทคัดย่อ

บทความเรื่องอิทธิพลของพุทธศาสนาต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชินโตในสมัยนาระ-เฮอันนี้อธิบายถึงรูปแบบดั้งเดิมของ “ชินโต” ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของญี่ปุ่นที่มีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในเทพเจ้าหรือ “คามิ” (Kami) และการเปลี่ยนแปลงของชินโต เมื่อสังคมญี่ปุ่นได้รับพุทธศาสนาเข้ามาอย่างเต็มรูปแบบผ่านทางราชวงศ์ถังและเจริอู๋รุ่งเรืองเป็นอย่างมากในสมัยนาระ (ค.ศ. 710-784) และสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) ซึ่งถือเป็นเสมือนจุดเปลี่ยนของชินโตดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาในช่วงนั้นที่ก่อให้เกิดชินโตรูปแบบใหม่ นิิกายใหม่ และแนวคิดใหม่เกี่ยวกับบทบาทของคามิ จากเดิมเชื่อว่าเป็นผู้ลบล้างบาปให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ทางธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นผู้คุ้มครองมนุษย์ให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ กลายเป็นว่านอกเหนือจากความเชื่อเดิมแล้วคามิยังถูกมองว่าเป็นผู้คอยปกป้องคุ้มครองพุทธศาสนาอีกด้วย ซึ่งแนวคิดนี้ได้พัฒนาเป็นว่าคามิและพระพุทธเจ้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสมัยต่อมา ปัจจุบันความคิดความเชื่อตามแบบของชินโตยังคงมีให้เห็นทั่วไปในสังคมญี่ปุ่นควบคู่ไปกับการคิดความเชื่อตามแนวทางของพุทธศาสนา บทความนี้นอกจากจะนำเสนอความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการรับวัฒนธรรมต่างชาติของชาวญี่ปุ่นที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ และพัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นขึ้นมา

คำสำคัญ: ชินโต ชินโตในญี่ปุ่น พุทธศาสนาในญี่ปุ่น

*ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: offchula@hotmail.com

The Inflerence of Buddhism towards Shinto's Identity during the Nara and Heian Period

Worrawan Fuangkajonsak

Abstract

This article explains the original Shinto's identity the Japanese belief which belief in gods or "Kami" and the changes of Shinto. The Japanese society absorbed the full identity of Buddhism through the entry of Chinese culture so that Buddhism became prosperous during the Nara period (710-784 A.D.) and the Heian period (794-1185 A.D.). This circumstance changed the original Shinto's identity. The change shows the inflerence of Buddhism which reformed Shinto's identity, new denominations, and new thoughts regarding roles of "Kami". Originally, Kami was believed as the creator of natural phenomena and as the guardian saving people from disasters. As well, "Kami" was believed as the guardian of Buddhism. Finally, Kami was believed as the Buddha who could be seen revised physical farms in the periods after. Nowadays, Shinto's thoughts and beliefs, together with Buddhism's, can be sensed everywhere in the Japanese society. Not only presenting the change, but this article also reflects the ways the Japanese have accepted foreign cultures but still preserved their own then developed it.

Keywords: Shinto, Buddhism

“ชินโต” เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนญี่ปุ่นที่มีมาช้านาน แรกเริ่มเดิมทียังไม่จัดว่าเป็นศาสนา เนื่องจากไม่มีคำสอนที่ระบุไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร (พิพาดา ยังเจริญ, 2539, หน้า 47) และไม่มีศาสนาดังเช่นศาสนาอื่น แต่ภายหลังที่ญี่ปุ่นได้รับวัฒนธรรมจากจีนเข้ามา ซึ่งรวมถึงศาสนาและความเชื่อต่างๆ อาทิ พุทธศาสนา ขงจื๊อ และเต๋า ทำให้ชินโตซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอยู่เดิมมีรูปแบบและแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไป

ในสมัยนาระ (ค.ศ. 710-784) เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นรับวัฒนธรรมจากจีนเข้ามาเต็มที่ ทั้งด้านการปกครองและด้านความคิดความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนาซึ่งในระยะแรกได้ถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจให้กับขุนนางในราชสำนัก ซึ่งเท่ากับเป็นการลดบทบาทของชินโตลงไป ต่อมาในสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นนำสิ่งที่รับมาจากจีนมาปรับใช้ให้มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นเองมากขึ้น ส่งผลให้รูปแบบการผสมผสานระหว่างชินโตและศาสนาพุทธมีลักษณะเป็นรูปธรรมและก่อให้เกิดชินโตในรูปแบบใหม่ขึ้นมา

ความหมายและหลักการสำคัญของชินโตดั้งเดิม

คำว่า “ชินโต” ปรากฏเป็นครั้งแรกใน นิฮอน โชะกิ (Nihon-Shoki) (Akiyama, 1955, p.7) รวบรวมขึ้นเสร็จสมบูรณ์ในสมัยของจักรพรรดิเทมมุ (ค.ศ. 720) นับเป็นผลงานที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการศึกษาเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ และเรื่องราวในยุคของเทพเจ้า จนถึงเรื่องราวในสมัยของจักรพรรดิจิโต คำว่า “ชินโต” นี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เรียกความเชื่อดั้งเดิมที่มีพื้นฐานอยู่บนการบูชาเทพเจ้า หรือ “คามิ” (Kami) โดยคำว่า “ชินโต” มาจากอักษรจีน 2 ตัวคือคำว่า “ชิน” (shin= 神) และ “โต” (to หรือ do = 道) ที่แปลว่าวิถีทาง รวมแล้วหมายถึง วิถีทางของเทพเจ้า (Reader, 1998, p.34) และจากชื่อเรียกนี้เองสะท้อน

ว่าชินโตจะเน้นที่การกระทำและการปฏิบัติมากกว่าจะเน้นที่คำสอน ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้แตกต่างจากพุทธศาสนา ที่นอกจากจะมีคำเรียกว่า “บุทซุโด” (Butsudo) แล้ว ยังมีคำเรียกว่า “บุคเคียว” (Bukkyo) ที่แปลตรงตัวว่า ศาสนาที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าอีกด้วย

ชินโตมิได้ถูกจำกัดแนวทางการปฏิบัติด้วยลายลักษณ์อักษร ฉะนั้นชินโตจึงเป็นเพียงประเพณีนิยมที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติของชาวญี่ปุ่น หลักการที่สำคัญต่างๆ ที่เป็นที่ยึดถือมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิมดังเช่นความเชื่อและบูชาคามิ (Kami) ความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ ความตาย และชีวิตหลังความตาย และการชำระล้างกายและใจให้บริสุทธิ์นั้น แม้กระทั่งเมื่อพุทธศาสนาเข้ามาในญี่ปุ่น ความเชื่อและการปฏิบัตินั้นก็ยังคงอยู่ หากแต่มีมุมมองบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไป

ความเชื่อและการบูชา “คามิ” (Kami)

ความเชื่อและการบูชา “คามิ” ถือเป็นแกนหลักของชินโตเลยทีเดียว คำว่า “คามิ” ไม่ได้หมายถึงเพียงเทพเจ้าที่อยู่เบื้องบนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ตายไป รวมทั้งองค์จักรพรรดิ ผู้ที่ประกอบคุณความดีบางเรื่องต่อสังคม และทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว และสิ่งต่างๆ ที่ถูกคิดว่ามีพลังลึกลับที่ไม่อาจหาคำอธิบายได้เพียงพอ (Akiyama, 1955, p.6) ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่า คามิสามารถดลบันดาลให้ภัยพิบัติ หรือภัยธรรมชาติต่างๆ เกิดขึ้น จึงมักมีประเพณีการบวงสรวงคามิ เพื่อนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำเกษตร และเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นสังคมเกษตรกรรมนี้เอง จึงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติมาก ส่งผลให้การเคารพสักการะคามิเป็นเรื่องที่สำคัญมากเช่นกัน โดยในความเชื่อของคนญี่ปุ่นนั้นคามิจะมีอยู่เป็นจำนวนมาก จนกล่าวได้ว่าชินโตเป็นศาสนาที่นับถือเทพเจ้าหลายองค์ (Polytheism) และเทพเจ้าก็มีมากขึ้นได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ความตาย และชีวิตหลังความตาย

ความเชื่อนี้มีมานานตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม และจากความเชื่อที่ว่าเมื่อคนตายไปแล้วจะกลายเป็นวิญญาณหรือกลายเป็นคามินั้น ทำให้มีการเข้าทรงโดยมีคนทรงที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์และวิญญาณ ซึ่งความสามารถของคนทรงนี้ถือเป็นความสามารถพิเศษที่คนทั่วไปให้ความสำคัญมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความเชื่อเรื่องคามินี้ถือเป็นเรื่องใหญ่ของคนญี่ปุ่นทั้งระดับชาวบ้านและราชสำนัก ดังนั้นผู้ที่สามารถติดต่อกับคามินี้ได้จึงได้รับการเคารพนับถือเป็นอย่างมาก และได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองการปกครอง ดังจะเห็นได้ว่าพระนางพิมิโกะ (Pimiko) หรือ ฮิมิโกะ (Himiko) จักรพรรดินีของญี่ปุ่นในสมัยแรกที่มีการรวมอำนาจ เป็นผู้ที่มียอำนาจเวทมนต์ลึกลับโดยอ้างตัวว่าเป็นผู้ที่สามารถติดต่อกับคามินี้ได้ และสามารถที่จะรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นได้โดยการอ้างว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ (พิพาดา ยังเจริญ, 2539, หน้า 24)

การชำระกายและใจให้บริสุทธิ์

เป็นความเชื่อที่สืบต่อจากแนวคิดความเชื่อเรื่องคามินี้และการติดต่อกับวิญญาณหรือคามินี้ โดยในชินโตเชื่อว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อกับคามินี้จะต้องเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ทั้งกายและใจ ดังนั้นพิธีบูชาในชินโตจึงจะต้องมีการทำความสะอาดก่อนเข้าไปในบริเวณพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และตัวผู้ที่นับถือชินโตก็ต้องเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ทั้งกายและ

ใจเช่นกัน โดยในชินโตจะมีแนวคิดที่ว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นเดิมเป็นสิ่งดี แต่มักจะถูกทำให้มีมลทิน หรือที่เรียกว่า “ทซุมิ” (tsumi) (Kitagawa, 1966, p.13) ซึ่งหมายถึง ความสกปรก เชื้อโรค บาปแผ่รวมถึงการคิดไม่ดีอยู่ในใจ ดังนั้น การชำระกายและใจให้บริสุทธิ์ จึงเท่ากับเป็นการกำจัดสิ่งเลวร้าย หรือวิญญาณร้ายออกไป เพื่อที่จะได้กลับสู่สภาพบริสุทธิ์ดังเดิมอีกครั้ง และการที่ต้องทำความสะอาดสถานที่ก่อนที่จะทำพิธีกรรม พิธีล้างมือและบ้วนปากให้สะอาดก่อนเข้าไปในบริเวณวิหารนั้น ก็เป็นการขับไล่ภูตผีปิศาจออกไปด้วย นอกจากนี้ความตายก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิด “ทซุมิ” (tsumi) ด้วยเช่นกัน ซึ่งสาเหตุนี้ก็สามารถนำมาอธิบายการย้ายเมืองหลวงบ่อยครั้งในสมัยญี่ปุ่นระยะเริ่มแรก เนื่องจากเมืองหลวงเดิมนั้นเป็นที่ซึ่งจักรพรรดิสิ้นพระชนม์ จึงถือว่าไม่บริสุทธิ์อีกต่อไป

ลักษณะของชินโตดั้งเดิมก่อนการเข้ามาอย่างเป็นทางการของพุทธศาสนานั้น จะมีลักษณะเป็นทั้งชินโตพื้นบ้านและชินโตในราชสำนัก¹ โดยในราชสำนักจะมีการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชินโต และมีผู้รับผิดชอบดูแลการประกอบพิธีอันได้แก่ ขุนนางตระกูลนะกะโตะมิ (Nakatomi) และ อิมิเบะ (Imibe) (พิพาดา ยังเจริญ, 2539, หน้า 32) ส่วนในระดับชาวบ้าน จะเป็นการเชื่อในเรื่องความลี้ลับเหนือธรรมชาติ การใช้เวทมนต์คาถาต่างๆ อันเป็นลักษณะที่สืบต่อมาในสมัยนาระตลอดจนเฮอัน แม้ว่าจะเป็นช่วงที่พุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลอย่างสูงมากก็ตาม

¹ ชินโตพื้นบ้าน (Folk Shinto) จะมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงคามินิในท้องถิ่นนั้น ซึ่งอาจจะทำในวิหารหรือบวงสรวงที่บ้านก็ได้ ส่วนชินโตในราชสำนัก จะมีการประกอบพิธีที่เกี่ยวกับการบวงสรวงคามินิซึ่งเป็นบรรพบุรุษของสถาบันจักรพรรดิ โดยจักรพรรดิจะเป็นผู้ประกอบพิธีในวิหารหลวง (พิพาดา ยังเจริญ, 2539, หน้า 49)

การเข้ามาของพุทธศาสนา

พุทธศาสนาได้เข้ามาในญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการเมื่อ ค.ศ. 552² ผ่านทางกษัตริย์จากแคว้นปักเจ (Paekche) ซึ่งเป็นอาณาจักรหนึ่งบนคาบสมุทรเกาหลี ด้วยความต้องการที่จะเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นจึงได้ส่งพระพุทธรูป พระไตรปิฎก และเครื่องสักการบูชามายังราชสำนัก (Akiyama, 1955, p.21) หลังจากการรับเข้ามาอย่างเป็นทางการแล้วพุทธศาสนาก็เป็นที่แพร่หลายเรื่อยมาในญี่ปุ่น

ก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามานั้น ศาสนาดั้งเดิมของญี่ปุ่นเองที่มีพื้นฐานอยู่บนการบูชาคามิ ถือว่ามีความสำคัญและบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองในแง่ของการอ้างสิทธิ์อันชอบธรรมของจักรพรรดิและทางด้านพิธีกรรม โดยในราชสำนักก็มีตำแหน่งที่สำคัญซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับพิธีกรรม คือ นะกะโตะมิ และ อิมิเบะ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งมีอำนาจมากในราชสำนัก ต่อมาในสมัยของเจ้าชายโอมโตะกุ (Shotoku) ขุนนางตระกูลโซะวะ (Soga) ต้องการที่จะล้มอำนาจของนะกะโตะมิ และ อิมิเบะ จึงต้องการที่จะสนับสนุนพุทธศาสนา ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงภายในราชสำนัก ถึงกับมีสงครามเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 578 (เพ็ชร สุมิตร, 2543, หน้า 21) ระหว่างกลุ่มที่คัดค้านการรับพุทธศาสนาให้เข้ามามีอำนาจเหนือคามิเดิม และกลุ่มที่ต้องการสนับสนุนพุทธศาสนาโดยอ้างเหตุผลว่าพุทธศาสนาเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญแห่งศาสนาและวัฒนธรรมการเมืองการปกครอง ซึ่งผลคือตระกูลโซะวะเป็นฝ่ายชนะ และสาเหตุอันเป็นที่มาของชัยชนะของ

ตระกูลโซะวะ คือ อิทธิพลของวัฒนธรรมจีนที่หลั่งเข้ามาในช่วงนั้น ซึ่งพุทธศาสนาได้มาพร้อมกับวัฒนธรรมจีนนั้นด้วย จึงเป็นโอกาสอันดีของขุนนางตระกูลโซะวะที่จะใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างฐานอำนาจให้ตัวเอง

อย่างไรก็ตามความสำเร็จในการรับพุทธศาสนานั้นก็หาได้กลืนศาสนาดั้งเดิมให้เลือนหายไปแต่อย่างใด จักรพรรดิบางองค์ยังคงเคารพในศาสนาเดิม ความเชื่อในคามิและอำนาจของคามิที่เกี่ยวกับการเกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ยังคงอยู่ ดังจะเห็นได้จากการที่เจ้าชายโอมโตะกุซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งพุทธศาสนาในญี่ปุ่น ได้ทรงประกาศไว้ในปี ค.ศ. 607 ถึงความสำคัญของการสักการบูชาคามิดั้งเดิมของญี่ปุ่น (Aston, 1956 quoted in Kitagawa, 1966, p.26)

การรับพุทธศาสนาเข้ามาในระยะแรกนั้นเป็นไปด้วยเรื่องของผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นสำคัญ และเนื่องด้วยพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีแง่ปรัชญาสูงกว่าชินโต จึงเป็นเรื่องยากที่ชาวบ้านสามัญจะเข้าใจ ดังนั้นในระยะแรกพุทธศาสนาจึงเป็นที่เฟื่องฟูมากในราชสำนัก ขณะที่ชาวบ้านจะยังคงยึดมั่นในหลักปฏิบัติของชินโต อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาพุทธศาสนาได้เผยแพร่และพัฒนารูปแบบโดยนำแนวคิดของพุทธศาสนาไปผสมผสานกับแนวความเชื่อของชินโตเพื่อที่จะได้สามารถเผยแพร่ลงไปถึงชาวบ้านได้ ซึ่งถือว่าลักษณะการผสมผสานนี้เป็นไปในลักษณะที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

² ก่อนหน้านั้นมีผู้นำพุทธศาสนาเข้ามาเป็นระยะๆ เพราะปรากฏหลักฐานว่าพุทธศาสนาเข้ามาสู่เกาหลีตั้งแต่ใน ค.ศ. 372 (เพ็ชร สุมิตร, 2543, หน้า 37) ซึ่งญี่ปุ่นได้ติดต่อกับเกาหลีมาโดยตลอด

ชินโตในสมัย นาระ-เฮอัน

เมื่อย่างเข้าสู่สมัยนาระ (ค.ศ. 710-784) แม้ว่าพุทธศาสนาจะเจริญอย่างมากในช่วงนี้ แต่จักรพรรดิก็นิได้ทรงละทิ้งศาสนาดั้งเดิมอย่างชินโตไป มีการสร้างตำนานแห่งชนชาติญี่ปุ่นที่เรียกว่า “โคะจิกิ” (Kojiki) ขึ้นเพื่อเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ (Reader, 1998, p.56) โดยรวบรวมตำนานเกี่ยวกับคามิ เริ่มตั้งแต่ยุคสมัยของเทพเจ้า (Kami-yo) ลงมาจนถึงสมัยของจักรพรรดินิซุโกะ (Suiko) ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์ที่ 33 ของญี่ปุ่น โคะจิกิเป็นวรรณกรรมที่คาบเกี่ยวระหว่างสมัยยะมะโตะและนาระ กล่าวถึงกำเนิดเทพและเกาะญี่ปุ่น รวมถึงเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ (Amaterasu) ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่เชื่อว่าชนชาติญี่ปุ่นสืบเชื้อสายมา และเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับเทพเจ้าองค์อื่นๆ เรื่อยมาจนกระทั่งลงมาถึงโลกมนุษย์ ซึ่งคือจักรพรรดิ Jimmu (Jimmu) ที่สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ ตามความเชื่อของชินโต

แม้ว่าพุทธศาสนาได้ถูกรับเข้าไปในราชสำนักแล้ว ด้วยเหตุผลทางการเมืองดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น แต่ในระดับท้องถิ่น ชินโตยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่เช่นเดิม เนื่องจากพุทธศาสนาที่เข้ามาในราชสำนักมีภาพลักษณ์ของการเป็นสมบัติของชนชั้นสูง ประกอบกับการที่มีเนื้อหาที่ซับซ้อน จึงเป็นการยากที่ชาวบ้านจะเข้าใจ ดังนั้นพุทธศาสนาเองจึงต้องหาหนทางที่จะสามารถเผยแพร่ลงไปในระดับชาวบ้าน โดยก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามานั้น ความเชื่อดั้งเดิมที่ชาวญี่ปุ่นเชื่อถืออยู่เป็นลักษณะของชินโตที่เชื่อในเทพเจ้าตลอดจนอำนาจเหนือธรรมชาติและการเข้าทรง ซึ่งจุดนี้เองที่ได้ถูกนำมาผสมผสานไว้ในพุทธศาสนาในช่วงนาระนี้

ในสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) ขณะที่พุทธศาสนายังคงรุ่งเรืองต่อไป ในส่วนของชินโตเองได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นสองกระแสที่สวนทางกัน คือการคงไว้ซึ่งความเป็นชินโตดั้งเดิม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบแนวคิดโดยผสมผสานกับพุทธศาสนา ในส่วน

ของการคงไว้ซึ่งความเป็นชินโตดั้งเดิมนั้น มีการจัดระบบระเบียบภายในของชินโต โดยในปี ค.ศ. 927 ได้มีการจัดระเบียบเกี่ยวกับศาลเจ้าและนักบวชทั้งในเมืองหลวงและตามท้องถิ่นต่างๆ โดยในศตวรรษที่ 11 รัฐบาลได้แต่งตั้งศาลเจ้าที่สำคัญจำนวน 22 แห่ง (Kitagawa, 1966, p.67) ซึ่งศาลเจ้าเหล่านี้ได้รับการบริจาคและการสนับสนุนจากทางราชสำนักสำหรับการจัดงานเทศกาลที่มีเป็นประจำ นอกจากนี้ศาลเจ้าที่มีอยู่ตามท้องที่ต่างๆ ได้ถูกการแบ่งชั้นตามลำดับความสำคัญโดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้นหลักๆ คือ ชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นระดับที่สำคัญที่สุด เรียกว่าอิชิ-โนะ-มิมะ (ichi-no-miya) ลำดับต่อมาเรียกว่านิ-โนะ-มิมะ (ni-no-miya) และ ซาน-โนะ-มิมะ (san-no-miya) ตามลำดับ (村上重良, 1991, p.63) ซึ่งโดยปกติจะมีเจ้าหน้าที่ของแต่ละท้องที่คอยดูแล นอกจากนี้ศาลเจ้าที่ได้รับการสนับสนุนจากตระกูลขุนนางมาก่อนหน้านี้ก็ยังคงได้รับการสนับสนุนเหมือนเดิม โดยบางศาลเจ้าที่ร่ำรวยจะมีทหารรับจ้างมาดูแลเป็นเหมือนกองทหารขนาดเล็ก ซึ่งต่อมาในสมัยที่ตระกูลมินะโมะโตะทำสงครามกับตระกูลทะอิระในช่วงปลายสมัยเฮอันก็ได้รับการสนับสนุนจากศาลเจ้าด้วยเช่นกัน

ขณะเดียวกันที่มีการจัดระบบระเบียบภายในชินโต ด้านพุทธศาสนาก็ยังมีความพยายามที่จะเผยแพร่แนวความคิดความเชื่อลงไปในระดับชาวบ้านให้พุทธศาสนาเป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยการหาจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและชินโต

1) แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของคามิและพระพุทธรเจ้า (หรือ พระโพธิสัตว์)

สมัยนาระ (ค.ศ. 710-784) ขณะที่พุทธศาสนาเจริญมากในช่วงศตวรรษที่ 7 และ 8 ชินโตก็ยังมิได้เสื่อมหายไป ปรากฏว่าใน ค.ศ. 737 มีศาลเจ้าชินโตกว่า 3,000 แห่ง (Picken, 1994, p.16) ซึ่งมีทั้งหลากหลายขนาดและหลายระดับของความสำคัญ

ขณะเดียวกันพุทธศาสนาเองก็ตระหนักว่า การที่พุทธศาสนาได้รับการยกให้เป็นเสมือนเครื่องบงบอกถึงความมั่นคงของประเทศนั้น เป็นผลสืบเนื่องจากคามิของชินโตนั่นเอง ดังนั้นองค์กรพุทธศาสนาจึงเห็นควรให้มีศาลเจ้าชินโตตั้งอยู่ในเขตที่ดินหรือบริเวณใกล้เคียงกับวัดในพุทธศาสนา เพื่อวัดหรือที่ดินบริเวณวัดนั้น จะได้รับการปกป้องคุ้มครองให้พ้นภัยอันเกิดจากสิ่งที่เป็นพลังเหนือธรรมชาติทั้งหลาย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในการสร้างพระพุทธรูปใหญ่แห่งเมืองนาระขึ้นที่วัดโทคะอิจิ (Todaiji) อันเป็นวัดที่สำคัญของศาสนาพุทธที่สร้างโดยรัฐ โดยในการหล่อพระพุทธรูปใหญ่นี้ ได้เกิดมีปัญหาค้างขึ้นหลายประการ ในบันทึกโอะกุ นิสนิ

(Shoku Nihongi) ได้กล่าวไว้ว่า มีการอาราธนา สะชิมัน คามิ³ (Hachiman Kami) เพื่อคุ้มครองพระพุทธรูปองค์ใหญ่และการก่อสร้างวัดโทคะอิจิ (Picken, 1994, p.16) ดังนั้น สะชิมัน คามิ จึงกลายเป็นคามิที่คอยปกป้องรักษารั้ววัดแห่งนี้ และเนื่องจากวัดโทคะอิจิเป็นวัดในพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่า “โคคุบุงจิ”⁴ (Kokubunji) ที่สำคัญ ทำให้ในเวลาต่อมา เมื่อมีการสร้างโคคุบุงจิตามท้องที่ต่างๆ ศาลเจ้าของสะชิมันคามิจึงได้ถูกสร้างขึ้นทั่วไปเพื่อที่จะได้สามารถปกป้องวัดพุทธเหล่านี้ได้ โดยในที่สุดในปี ค.ศ. 783 สะชิมัน คามิ ได้รับการนับในฐานะเป็นพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งในพุทธศาสนา (Kiitagawa, 1966, p.38)

ศาลเจ้าทะมุเคะยะมะ สะชิมัน (Tamukeyama Hachiman)

สร้างขึ้นในศตวรรษที่ 8 บริเวณใกล้วัดโทคะอิจิ (Todaiji)

(ที่มา: <http://www.hgeo.h.kyoto-u.ac.jp/soramitsu/tamukeyama.html>)

³ คามิของชินโต ซึ่งเป็นที่นับถือกันในฐานะที่เป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม เชื่อกันว่าอดีตเคยเป็นจักรพรรดิโอจิน (Ojin) ปกครองญี่ปุ่น

⁴ ปลายศตวรรษที่ 7 จักรพรรดิเทมมุมีรับสั่งให้สร้างโคคุบุงจิ (Kokubunji) ขึ้นในทุกท้องที่ เพื่อช่วยคุ้มครองบ้านเมืองให้สงบสุข และได้แต่งตั้งตำแหน่งพระระดับสูงที่เรียกว่าโคคุชิ (Kokushi) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลโคคุบุงจิ (村上重良, 1991, p.35)

บทบาทของคามิที่เปลี่ยนไปเช่นนี้ ทำให้เกิดความเชื่อมโยงกันระหว่างศาลเจ้าชินโตและวัดในพุทธศาสนา ความศรัทธาต่อคามิดั้งเดิมที่มีอยู่ในศาลเจ้าได้ส่งผลต่อความศรัทธาในวัดของพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในกรณีของวัดใหญ่ที่นาระที่มีชื่อว่าโคฟูกุจิ (Kofukuji) กับศาลเจ้าคะซุเงะ (Kasuga) ที่อยู่ใกล้เคียง (Reader, 1998, p.59) ซึ่งทั้งสอง

ต่างได้รับการอุปถัมภ์จากขุนนางตระกูลฟูจิวะระที่มีบทบาทและอำนาจมากในราชสำนัก ศาลเจ้าคาสุเกะเดิมเป็นศาลเจ้าของตระกูลฟูจิวะระ และด้วยอิทธิพลของตระกูลทำให้ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศาลเจ้าที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของเมือง ยังส่งผลให้วัดโคฟูกุจิพลอยมีอำนาจไปด้วย

วัดโคฟูกุจิ (Kofukuji)

(ที่มา: www.narahaku.go.jp/around/kofukuji.htm)

ศาลเจ้าคะซุเงะ (Kasuga)

(ที่มา: <http://en.wikipedia.org>)

เรื่องของความเชื่อมโยงกันของศาลเจ้าและวัดนั้นถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่พบในสมัยนาระและสมัยเฮอัน มีบางคนกล่าวว่า พุทธศาสนามีความสำคัญ ส่วนชินโตเป็นความเชื่อท้องถิ่น เป็นศาสนาของชนชั้นล่าง แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองก็ยังคงคาบเกี่ยวถึงกัน คนจะนับถือพุทธศาสนาก็เพราะว่าพระพุทธรูปได้ถูกผูกเข้ากับคามิของชินโตไว้ในฐานะที่คามิเป็นผู้คุ้มครอง พุทธศาสนาจึงอาศัยความศรัทธาในคามิในการเผยแพร่ศาสนา และขณะเดียวกัน ชินโตก็อาศัยพุทธศาสนาในการแผ่ขยายอำนาจของคามิด้วยเช่นกัน

ซึ่งตัวอย่างแนวคิดนี้ก็มีปรากฏในสมัยเฮอันด้วย อันได้แก่กรณีของอินะริ คามิ⁵ (Inari Kami) ซึ่งเป็นคามิที่มีผู้นับถือมากในเมืองฟูชิมิที่อยู่ตอนใต้ของเกียวโต โดยในช่วงต้นศตวรรษที่ 9 ได้มีการสร้างวัดโทจิ (Toji) ขึ้นซึ่งเป็นวัดของพุทธศาสนานิกายมิจินง (Shingon) ก่อตั้งโดยพระคุกะอิ (Kukai) อินะริ คามิ ได้รับการเคารพสักการะในฐานะเป็นคามิผู้คุ้มครองวัด (Reader, 1998, p.59) อันเป็นเหตุให้นิกายมิจินง เป็นที่แพร่หลายในท้องถิ่นนั้น ส่วนอินะริ คามิ เองได้มีอำนาจมากขึ้นและกลายเป็นคามิที่สำคัญองค์หนึ่งของญี่ปุ่น

⁵ เทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์ และการเพาะปลูกข้าว มักปรากฏในรูปของทั้งผู้หญิง และผู้ชาย มีสัญลักษณ์เป็นสุนัขจิ้งจอก

ศาลเจ้าฟูชิมิ อินะริ (Fushimi Inari Taisha) เกียวโต
(ที่มา: www.arrakeen.ch/asia2006/japan.html)

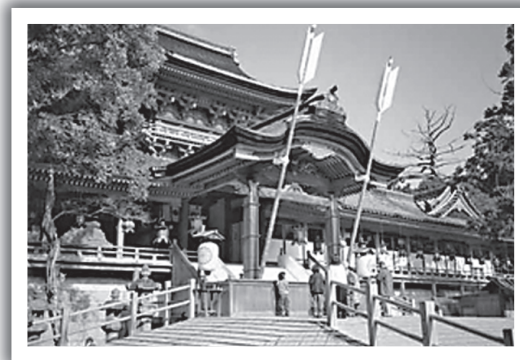

สุนัขจิ้งจอก สัญลักษณ์ของ อินะริ คามิ (Inari Kami)
(ที่มา: <http://ja.wikipedia.org>)

ในเวลาต่อมา จากความเชื่อที่ว่าคามิเป็น
ผู้คุ้มครองพระพุทธเจ้า ได้พัฒนากลายมาเป็นความ
เชื่อที่ว่าคามิต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพระพุทธเจ้า
ในการบำเพ็ญภาวนาเพื่อการหลุดพ้น จึงเกิดการสร้าง
จินงู จิ (Jingu-ji) ขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะผสมของวัด
ในพุทธศาสนาและศาลเจ้าชินโต โดยมีการสร้างโบสถ์
สำหรับพระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ขึ้นภายในบริเวณ
ศาลเจ้า (Japonica 大日本百科事典第9卷,
1971, p.716) เสมือนเป็นสถานที่ปฏิบัติของคามิ
สำหรับบำเพ็ญภาวนา

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์นี้ยังทำให้ลักษณะ
ของการบูชาคามิของชินโตมีลักษณะของการบูชาใน
พุทธศาสนาไปด้วย เช่น ศูนย์กลางของการบูชา
อินะริ คามิ (Inari Kami) ที่จังหวัดอะอิจิ (Aichi)
และโอคายามา (Okayama) อินะริ คามิได้รับการ
สักการะในแบบของพุทธศาสนา และมีการอ่านพระสูตร
ของพุทธศาสนา ซึ่งลักษณะเช่นนี้ยังคงมีปฏิบัติสืบต่อ

กันมาในสมัยเฮอัน เช่น ในศาลเจ้าอิวะชิมิซึ สะชิมัน
(Iwashimizu Hachiman) จะมีการประกอบพิธีทาง
ศาสนาแบบพุทธ พร้อมทั้งมีเครื่องประดับตกแต่งแบบ
พุทธศาสนาด้วย ซึ่งจะประกอบพิธีโดยฉะโซ “sha-
so” หรือ นักบวชในพุทธศาสนาที่ประกอบพิธีในศาลเจ้า
ชินโต (Kitagawa, 1966, p.69)

ศาลเจ้าอิวะชิมิซึ สะชิมัน (Iwashimizu Hachiman Shrine)
(ที่มา: <http://ja.wikipedia.org>)

แม้ว่าในช่วงแรกที่พุทธศาสนาเข้ามา จะถูกมองว่าเป็นสมบัติของชนชั้นสูงเท่านั้น แต่ในเวลาต่อมาชาวบ้านต่างรู้สึกได้ถึงความเหมือนกันของคามิ และพระพุทธรเจ้าในศาสนาพุทธ โดยเชื่อว่าหากศาลเจ้าถูกสร้างขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนของพวกเขา พวกเขาจะได้รับการคุ้มครอง และในเมื่อการสร้างวัดของพุทธศาสนาแพร่หลายเข้าไปในชุมชน ประกอบกับการที่มีศาลเจ้าอยู่เคียงข้าง จึงทำให้ชาวบ้านคิดว่าพระพุทธรเจ้าหรือ พระโพธิสัตว์ที่ได้รับการสักการะในวัดนั้น เป็นเสมือนคามิที่คอยคุ้มครองพวกเขาได้เช่นกัน ซึ่งแนวคิดนี้ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้นในสมัยเฮอัน

สมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) ลักษณะของการผสมผสานระหว่างชินโตกับพุทธศาสนาในสมัยเฮอันนี้เริ่มดูเป็นรูปธรรมมากขึ้น วัดในพุทธศาสนายังคงมีอิทธิพลอยู่ ขณะที่ความสำคัญของคามิและศาลเจ้าก็ยังไม่หายไป พุทธศาสนาได้แยกออกเป็นนิกายต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ พุทธศาสนานิกายมิจิงงน (Shingon) และ เท็นดะอิ (Tendai) ความพยายามที่จะเผยแพร่คำสอนของนิกายเหล่านี้ลงไปในระดับชาวบ้านจึงต้องทำการผสมผสานเข้ากับความคิดดั้งเดิมที่ชาวบ้านนับถือกันอยู่ซึ่งก็คือชินโต ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่อธิบายว่าคามิเป็นเสมือนภาคหนึ่งของพระพุทธรเจ้า ดังนั้นคามิและพระพุทธรเจ้าจึงถือเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งความเชื่อนี้มาแทนความเชื่อเดิมในสมัยนาระที่ว่าคามิจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากพระพุทธรเจ้า ในการบำเพ็ญภาวนาเพื่อการหลุดพ้น ซึ่งแนวคิดใหม่นี้เรียกว่า “ฮงชิ ซุยจะกุ” (Honchi-Suijaku)

“ฮงชิ ซุยจะกุ” (Honchi-Suijaku) เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างพระพุทธรเจ้าและคามิของชินโตโดยมองจากมุมมองของพุทธศาสนา (よしえあきお 義江彰夫, 1996, p.169) ฮงชิ (Honchi) หมายถึง พระพุทธรเจ้าของพุทธศาสนา ส่วนซุยจะกุ (Suijaku) หมายถึง ภาคที่อวดารลงมามนโลกมนุษย์เพื่อช่วย

เหลือนมนุษย์ทั้งหลาย กล่าวคือ พระพุทธรเจ้าเป็นเสมือนฮงชิ (Honchi) ส่วนคามิเป็นเสมือนซุยจะกุ (Suijaku) ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ และไม่มีสิ่งไหนที่จะสูงต่ำเหนือกว่ากัน หรือกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งเดียวกันนั่นเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้เป็นเสมือนเครื่องมือในการเผยแพร่พุทธศาสนาลงในระดับชาวบ้านโดยพุทธศาสนานิกายมิจิงงน และเท็นดะอิ นำไปสู่การเกิดชินโตแนวใหม่ขึ้นอันได้แก่ เรียวบุ ชินโต (Ryobu Shinto) และ ซันโน อิชิจิตซุ ชินโต (Sanno Ichijitsu Shinto) (Picken, 1994, p.22) ซึ่งการที่จะสามารถให้คนระดับสามัญธรรมดาเข้าใจได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการผูกพันกับแนวคิดที่มีอยู่แต่เดิม โดยใช้ทฤษฎีต่างๆ มาอธิบายและสอดแทรกหลักการของพุทธศาสนาเข้าไปในชินโต

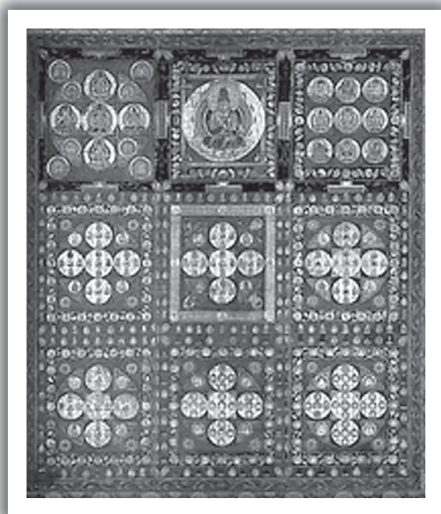
เรียวบุ ชินโต (Ryobu Shinto)

มีแนวคิดหลัก คือ ฮงชิ ซุยจะกุ (Honchi-Suijaku) กล่าวคือ พระพุทธรเจ้าในพุทธศาสนาเป็นตัวตนที่แท้จริงของคามิในชินโต คามิจะถูกคิดว่าเป็นภาคอวดารของพระพุทธรเจ้า อย่างไรก็ตามบางครั้งคามิจะถูกเรียกว่าเป็นพระโพธิสัตว์ (Bosatsu) ด้วย เพื่อเป็นการให้ความสำคัญและเป็นการยกระดับคามิ

เรียวบุ ชินโต ถือกำเนิดขึ้นโดยพระคุกะอิ (Kukai) (ค.ศ. 773-835) หรือที่รู้จักในนาม “โคโบดะอิชิ” (Kobo Daishi) ผู้ให้กำเนิดศาสนาพุทธนิกายมิจิงงน ได้เดินทางไปศึกษาพุทธศาสนาในจีนและได้ตั้งพุทธศาสนานิกายมิจิงงนขึ้นเมื่อกลับมาญี่ปุ่น โดยเรียวบุ ชินโต นั้นเป็นการผสมผสานชินโตเข้ากับพุทธศาสนานิกายมิจิงงนทั้งด้านแนวคิดและวิธีปฏิบัติ โดยเชื่อว่าเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ (Amaterasu) ที่ได้รับการสักการะอยู่ศาลเจ้าอิเซ (Ise) เป็นภาคอวดารของพระไวโรจนะ (Dainichi-Nyorai) ซึ่งเป็นพระพุทธรเจ้าที่เป็นศูนย์กลางของมิจิงงน (Kasahara, 2001, p.307) พระคุกะอิจะเน้นที่พิธีกรรมลับ โดย

จะเน้นที่ความลึกลับ 3 ประการของร่างกาย อันได้แก่ กาย วาจา ใจ ซึ่งเป็น สิ่งที่มนุษย์มีอยู่แล้วและสามารถใช้ประโยชน์เพื่อให้บรรลุถึงพุทธภาวะได้ โดยการบำเพ็ญภาวนาและเพ่งภาพมณฑล (Mandala) เพื่อฝึกจิต ซึ่งภาพมณฑลที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของเรียวบุชินโดมี 2 ภาพ ได้แก่ ภาพมณฑล “คองโงคะอิ” (Kongokai Mandala) และภาพมณฑล “ทะอิโซคะอิ” (Taizokai

Mandala) (Kasahara, 2001, p.308) ซึ่งในการบรรลุถึงพระโพธิญาณนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยวิธีการที่ลึกลับและศักดิ์สิทธิ์ แต่ก็ปรากฏว่าความลึกลับนี้ก็สามารถเข้ากับความต้องการของคนญี่ปุ่นได้ ชินโตเองในฐานะที่เป็นศาสนาพื้นเมืองก็มีความลึกลับอยู่ในตัวเองจึงเข้ากับฉินงนได้ดีเช่นกัน

ภาพมณฑล “คองโงคะอิ” (Kongokai Mandala)

ภาพขยายของภาพมณฑล “คองโงคะอิ”

ภาพมณฑล “ทะอิโซคะอิ” (Taizokai Mandala)

(ที่มา: <http://www.onmarkproductions.com>)

ซันโน อิชิจิทซุ ชินโด (Sanno Ichijitsu Shinto)

เป็นรูปแบบการผสมผสานชินโดกับพุทธศาสนานิกายเท็นดะอิ (Tendai) โดยพระชะอิโช (Saicho) (ค.ศ. 767-822) เป็นผู้เดินทางไปเรียนพุทธศาสนาที่จีนพร้อมกับพระคุกะอิ เมื่อกลับมาญี่ปุ่นได้ตั้งพุทธศาสนานิกายเท็นดะอิขึ้น มีศูนย์กลางอยู่ที่เฮอิเอ (Hiei) ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกียวโต (Picken, 1994, p.298) สาเหตุที่ตั้งศูนย์กลางอยู่ที่นั่นเนื่องจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทิศที่เชื่อว่าภัยพิบัติจะเข้ามา ซึ่งเฮอิเอตั้งอยู่ทางทิศนั้นพอดี ดังนั้นภาพลักษณ์ของนิกายและวัดของนิกายนี้ จึงเป็นเสมือนผู้ปกป้องรักษาเมืองเกียวโต

คำว่า “ซันโน” ใน ซันโน อิชิจิทซุ ชินโด (Sanno Ichijitsu Shinto) หมายถึง เทพเจ้าแห่งขุนเขา หรือ ราชาชแห่งขุนเขา ซึ่งเป็นชื่อเรียกของคามิที่คอยปกป้องรักษาเฮอิเอ ส่วนอิชิจิทซุ (Ichijitsu) หมายถึงความจริงที่เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งคำจำกัดความนี้พบได้ในพระสังฆธรรมปุนชริกสูตร พระสูตรที่พระชะอิโชสอนให้ทุกคนยึดมั่น (Akiyama, 1955, p.25)

ศาลเจ้าเฮอิ (Hiei Jinja) หรือ
ฮิโยะชิ ทะอิชะ (Hiyoshi Taisha)
(ที่มา: <http://tencoo.fc2web.com/jinja/xhiyosi.htm>)

เป็นการอธิบายชินโดโดยใช้คำสอนของพุทธศาสนานิกายเท็นดะอิว่า ซันโน อิชิจิทซุ ชินโด ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อปกป้องคุ้มครองประเทศ โดยพระชะอิโชจะสวดอ้อนวอนซันโน (Sanno) ซึ่งเป็นคามิประจำเฮอิเอ ให้ปกป้องคุ้มครองวัดของเท็นดะอิ

ซันโน อิชิจิทซุ ชินโด มีการปฏิบัติเช่นเดียวกับหลักการของเท็นดะอิ คือ ยึดมั่นในสังฆธรรมปุนชริกสูตร ให้เคร่งครัดต่อคำสอน และเคร่งในการปฏิบัติธรรมบนเขา และเพื่อที่จะบูชาซันโนจึงได้มีการสร้างศาลเจ้าขึ้น 21 ศาล เพื่อที่จะสวดอ้อนวอนให้ซันโนะยอมรับและปกป้องคุ้มครองวัดของเท็นดะอิ โดยมีศาลเจ้าหลักคือ ศาลเจ้าเฮอิเอ (Hie Jinja) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก หันหน้าออกไปยังทะเลสาบบิวะ (Biwa) ศาลเจ้าที่เหลือจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนตะวันออกและตะวันตก

ซันโน อิชิจิทซุ ชินโด นี้ แม้ว่าจะเริ่มมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์ จนกระทั่งในสมัยโทะกูงะวะโดยพระในพุทธศาสนาที่มีชื่อว่าเท็นดะอิ (Tenkai)

โทะริอิ (Torii) รูปแบบของซันโน อิชิจิทซุ ชินโด
บริเวณศาลเจ้าเฮอิ
(ที่มา: http://www.taleofgenji.org/hiyoshi_taisha.html)

2) ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาลี้ลับ

ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาลี้ลับ เป็นจุดเชื่อมโยงอีกประการหนึ่งระหว่างพุทธศาสนาและชินโต ชินโตดั้งเดิมในฐานะที่เป็นศาสนาพื้นบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องความลี้ลับในอำนาจเหนือธรรมชาติอยู่แล้ว มีการติดต่อกับวิญญาณโดยผ่านคนทรง หรือนักบวชที่สามารถสื่อถึงวิญญาณได้ ซึ่งความคิดความเชื่อเหล่านี้ยังมีอยู่ในสมัยนาระ แม้ว่าพุทธศาสนาจะเข้ามาเจริญรุ่งเรืองในช่วงนี้ก็ตาม แต่ก็ไม่ควรลืมว่าพุทธศาสนาในสมัยนี้เป็นเสมือนสมบัติของชนชั้นสูงในราชสำนัก นับถือและปฏิบัติกันในหมู่ชนชั้นสูง ดังนั้นชนชั้นสามัญอย่างพวกชาวบ้านจึงยังคงดำเนินตามรอยเดิมต่อไป แต่อย่างไรก็ตามพุทธศาสนาก็ไม่ได้เข้ามาผ่านทางราชสำนักแต่เพียงอย่างเดียว ในระดับพื้นบ้านพุทธศาสนาแบบลี้ลับก็ได้มีเข้ามาบ้างแล้วในช่วงนั้น ซึ่งแนวคิดของพุทธศาสนาแบบลี้ลับเช่นนี้เรียกว่า “อุบะโซะคุ-โด” (Ubasoku-do) เป็นแนวคิดพุทธศาสนาลี้ลับที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยนาระ ซึ่งพุทธศาสนาลี้ลับกับลัทธิความเชื่อลี้ลับที่มีอยู่เดิมของผู้ที่นับถือชินโตนั้นสามารถเข้ากันได้ การมีอยู่ของผู้บำเพ็ญพรตที่เรียกว่า “อุบะโซะคุ” เป็นเสมือนตัวกลางเชื่อมระหว่างสองศาสนา (Picken, 1994, p.16) โดยใช้เรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติในการสร้างความศรัทธาจากประชาชน

อุบะโซะคุ (Ubasoku) ไม่ได้ศึกษาหลักคำสอนของพุทธศาสนาอย่างจริงจังนัก เป็นผู้บำเพ็ญพรตบนเขา กล่าวกันว่าเป็นผู้มีพลังวิเศษในการรักษาโรค และการขับไล่ภูตผีรวมทั้งสิ่งชั่วร้าย อุบะโซะคุแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ จุงเร (Junrei) ซึ่งหมายถึง ผู้แสวงบุญที่เดินทางไปยังตามที่แตกต่างกัน และประเภทที่สองคือ ยะมะ-โนะ-ฮิจิริ (Yama-no-hijiri) หรือที่มักเรียกว่า ยะมะบุชิ (yama-bushi) ซึ่งหมายถึง ผู้แสวงบุญ หรือนักพรตที่เดินทางขึ้นไป

ตามภูเขา (Kitagawa, 1966, p.69) ในสมัยเฮอัน นักบวชแห่งพุทธศาสนา ลี้ลับมักจะเดินทางขึ้นไปบนเขาเพื่อฝึกฝนพลังเวทมนต์ ซึ่งส่วนมากมักไปที่เขาโยะชิโนะ (Yoshino) เพราะเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของคามิ นอกจากนั้นยังมีเขาคูมะโนะ เขาทะเตะยะมะ และเขาอะอิเซ็น เป็นต้น คนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะแต่งงานและใช้ชีวิตอยู่กับผู้คนตามปกติเพียงแต่จะขึ้นไปเป็นประจํา กาลเวลาผ่านไปยะมะบุชิ (yama-bushi) ได้พัฒนาแนวคิดและรูปแบบของตัวเอง โดยมีลักษณะเป็นการรวมรูปแบบของพุทธศาสนาลี้ลับ เช่น การบูชาฮัตสึ และรูปแบบชินโต เช่น เรื่องการชำระกายให้บริสุทธิ์ และการขจัดกิเลสให้หมดไป เป็นต้น โดยสถานที่ของการฝึกฝน หรือที่เรียกว่าโดโจ (dojo) มักจะเป็นบนภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของชินโต ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ตัวอย่างของนักพรตผู้หนึ่งที่สำคัญในสมัยแรกๆ เป็นที่รู้จักกันในนามของเอ็น-โนะ-โอะคะคุ (En-no-Shokaku) หรือ เอ็น-โนะ-เงียวจะ (En-no-Gyoja) อ้างตัวว่าสืบเชื้อสายมาจากครอบครัวของคนทรงคามิของเขาคะทsureจิ (Katsuragi) อดีตเคยเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าและชาติก่อนก็เคยเป็นจักรพรรดิของญี่ปุ่น (Picken, 1994, p.16) เอ็น-โนะ-โอะคะคุบำเพ็ญเพียรอยู่ที่เขาคะทsureจิ มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติอันได้มาจากการบำเพ็ญเพียร การที่เขาได้รับการนับถือจากชาวบ้านมากทำให้เดือดร้อนไปถึงรัฐบาลและพวกขุนนางชนชั้นสูงที่นับถือพุทธศาสนา จนในที่สุดโดยคำสั่งของจักรพรรดิมอมมุ (Mommu) เขาจึงถูกเนรเทศไปเกาะอิซึ (Izu) ในช่วงต้นศตวรรษที่ 8 อย่างไรก็ตาม กรณีของ เอ็น-โนะ-เงียวจะ (En-no-gyoja) ได้ชี้ให้เห็นถึงนิยมชมชอบและนับถือในอุบะโซะคุ (Ubasoku) ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนาแบบหนึ่งที่สามารถเข้ากับรูปแบบศาสนาพื้นเมืองของชาวญี่ปุ่นได้

เอ็น-โนะ-เงียวจะ(En-no-Gyoja)

(ที่มา: <http://tencoo.fc2web.com/jinja/xzyohren.htm>)

ท่ามกลางอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เข้ามาพร้อมกับการรับวัฒนธรรมของจีนในสมัยนาระ ทำให้บทบาทของชินโตอาจลดลงไปบ้าง ในขณะที่พุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทสำคัญ แต่กระนั้นชินโตก็ได้เสื่อมหายไป เนื่องจากพุทธศาสนาที่ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากราชสำนักยังคงต้องอาศัยความคิดความเชื่อชินโตที่มีอยู่เดิมในการเผยแพร่พุทธศาสนาเองลงสู่ในระดับล่าง จึงเกิดการผสมผสานแนวความคิดระหว่างชินโตและพุทธศาสนา อันก่อให้เกิดลักษณะที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นขึ้นมา ซึ่งการผสมผสานนั้นได้อาศัยแนวคิดที่มีอยู่ดั้งเดิมของทั้งสองฝ่ายนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ อันได้แก่แนวความคิดความเชื่อในเรื่องของศาสนาลับ รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้าของชินโตและพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา นำมาซึ่งรูปแบบใหม่ของชินโตในเวลาต่อมา

จากชินโตในสมัยดั้งเดิมจนกระทั่งรับอิทธิพลพุทธศาสนาเข้ามาในสมัยนาระและเฮอัน ลักษณะของชินโตอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็ไม่ได้เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ กล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง

ที่ยังคงยืนอยู่บนแนวคิดของชินโตดั้งเดิม นั่นคือความศรัทธาในคามิ แม้ว่าในระยะหลังจะเกิดแนวคิดใหม่เกี่ยวกับสถานะของคามิที่ถูกมองว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธเจ้าก็ตาม แต่ก็เป็นการเผยแพร่ศาสนาพุทธโดยผสมผสานและอาศัยความเชื่อดั้งเดิมเป็นสื่อกลางเท่านั้น ความศรัทธาในคามิยังคงมีอยู่แม้ในราชสำนักที่พุทธศาสนาเป็นที่เฟื่องฟู ตลอดจนชาวบ้านก็ยังคงรักษาประเพณีและพิธีกรรมที่ปฏิบัติกันมาแต่เดิมเอาไว้ อันเป็นผลให้ชินโตไม่เลือนหายไปท่ามกลางอิทธิพลของพุทธศาสนาและได้สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้

เอกสารอ้างอิง

- ดับเบิลยู เอ็ม, เทโอเดอร์ เดอบารี. บ่อเกิดลัทธิประเพณีญี่ปุ่น. บรรณาธิการ; จำนง ทองประเสริฐ, แปล. พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2514.
- พิพาดา ยังเจริญ. ประวัติอารยธรรมญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539
- เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: โครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- เพ็ญศรี กาญจนมัย. ชินโต. กรุงเทพฯ: วารุณการพิมพ์, 2525.
- Akiyama, Aisaburo. Shinto and It's Architecture. Tokyo: Tokyo News Service, Ltd, 1955.
- Anesaki, Masaharu. Religious Life of Japanese People. Tokyo: Kokusai Bunka Shin-kokai, 1970.
- Anesaki, Masaharu. History of Japanese Religion: with special reference to the social and moral life of the nation. Rutland, Vt.: Tuttle, 1977.

- Kasahara, Kazuo. A History of Japanese Religion. Tokyo: Kosei Pub, 2001.
- Kato, Genchi. A Historical Study of the Religious Development of Shinto. Japan: Japan Society for the Promotion of Science, 1973.
- Kitagawa, Joseph M. Religion in Japanese History. New York: Columbia University Press, 1966.
- Picken, Stuart D.B. Essentials of Shinto: and analytical guide to principal teachings. Connecticut: Greenwood Press, 1994.
- Reader, Ian. Religion in contemporary Japan. London: Macmillan Press, 1991.
- Reader, Ian. Simple Guide To Shinto. Global Books Ltd, 1998.
- Ross, Floyd Hiatt. Shinto the Way of Japan. Boston: Beacon Press, 1965.
- 村上重良『日本の宗教』岩波ジュニア新書 27,1991.
- 義江彰夫『神仏習合』岩波新書, 1996.
- 『ジャポニカー大日本百科事典』(第 9 卷) 小学館,1971.
- 『ジャポニカー大日本百科事典』(第 10 卷) 小学館,1971.
- <http://ja.wikipedia.org>
- <http://philtar.ucsm.ac.uk/encyclopedia/shinto/ryobu.html>